

Оцінювання ризику стратегій розвитку підприємств молочної галузі

Джеджула В.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницького національного технічного університету

Єпіфанова І.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницького національного технічного університету

Дзюбка М.Ю.

магістрант
Вінницького національного технічного університету

У статті сформовано напрями зменшення впливу ризиків на стратегії розвитку підприємств молочної галузі. Здійснено оцінювання ризику стратегій розвитку підприємств молочної галузі на прикладі ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»». Проаналізовано сучасний стан молочної галузі України загалом та Вінницької області зокрема. Систематизовано ризики реалізації стратегій підприємств молочної галузі.

Ключові слова: ризик, стратегія розвитку, оцінювання ризику, ризик ліквідності, ризик банкрутства.

Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Дзюбка М.Ю. ОЦЕНКА РИСКА СТРАТЕГИЙ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МОЛОЧНОЙ ОТРАСЛИ

В статье сформированы направления уменьшения влияния рисков на стратегию развития предприятий молочной отрасли. Осуществлена оценка риска стратегий развития предприятий молочной отрасли на примере ОАО «Винницкий молочный завод «Рошен»». Проанализировано современное состояние молочной отрасли Украины в целом и Винницкой области в частности. Систематизированы риски реализации стратегий предприятий молочной отрасли.

Ключевые слова: риск, стратегия развития, оценки риска, риск ликвидности, риск банкротства.

Dzhedzhula V.V., Yepifanova I.Yu., Dzyubko M.Yu. EVALUATION THE RISK OF DEVELOPMENT STRATEGIES OF ENTERPRISES OF THE DAIRY INDUSTRY

In the article the directions of reduction of the influence of risks on the strategy of development of enterprises of the dairy industry are formed. The risk assessment of dairy industry development strategies has been carried out on the example of OJSC "Vinnytsia Dairy Plant "Roshen"". The present state of the dairy industry in Ukraine in general and in the Vinnytsia region in particular is analyzed. The risks of implementation of the strategies of dairy enterprises are systematized.

Keywords: risk, development strategy, risk assessments, liquidity risk, risk of bankruptcy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні економічні умови характеризуються високою динамічністю та невизначеністю, що зумовлює все більш жорсткі вимоги до підприємств.

Підприємства, особливо ті, що відносяться до молочної галузі, все більше стають вразливими до ризиків, що пов'язано з багатьма факторами. По-перше, ризик тією чи іншою мірою є характерною рисою ринкових економічних відносин. По-друге, вплив ризиків на функціонування підприємств значною мірою залежить від ефективності роботи його внутрішніх підрозділів та служб. По-третє, дія фінансових ризиків зумовлює зниження фінансових

результатів, отже, й ефективності діяльності підприємства. У таких умовах ефективний розвиток підприємства неможливий без наявності чіткої стратегії розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи прогнозування ризику стратегій розвитку підприємств досліджувались у роботах таких провідних економістів, як, зокрема, В.Г. Бабенко, І.О. Бланк, М.П. Войнаренко, Л.І. Донець, В.Г. Лопатовський, Л.А. Останкова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши наявну теоретичну й методологічну базу оцінювання ризиків, можна зробити висновок, що актуаль-

ним є питання оцінювання впливу ризиків стратегій розвитку підприємств молочної галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є формування напрямів зменшення впливу ризиків на стратегії розвитку підприємств молочної галузі. Для цього необхідно здійснити оцінювання ризику стратегій розвитку підприємств молочної галузі на прикладі ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Стратегія розвитку підприємства передбачає формування основоположних цілей і завдань на довгостроковій основі, а також чітке визначення курсу дій і грамотний розподіл ресурсів, які будуть необхідні для досягнення поставленої мети [1]. Одним з найскладніших моментів врахування ризику на етапі стратегічного планування є оцінювання ризику. На стратегічне рішення впливатимуть, крім усвідомлення ризику й очікування певного рівня прибутковості, такі фактори, як податки, ліквідність та перспективи залучення інвестицій. В економічній діяльності ризик прийнято ототожнювати з можливістю втрати підприємством частини своїх ресурсів, зі зниженням запланованих доходів чи появою додаткових витрат у результаті здійснення певної діяльності. Водночас ризик є не стільки загрозою втрат, скільки можливістю отримати бажаний або ж додатковий позитивний результат. З постійними ризиками зіштовхуються підприємства молочної галузі.

Молочна галузь України сьогодні відчуває вплив досить суперечливих чинників як внутрішнього, так і зовнішнього ринків. Тенденція падіння експортних цін на зовнішніх ринках,

тиск зниження закупівельних цін на молоко призводять до нестачі оборотних коштів у підприємств – виробників молока.

Про негативну динаміку розвитку та проблеми з реалізацією ефективної стратегії розвитку свідчить скорочення поголів'я корів в Україні: за останні 15 років їх зменшення склало близько 37,77%. На 1 січня 2017 року поголів'я корів становило 2 108,9 тис. голів, із них майже 77% знаходились у господарствах населення [2]. Динаміку поголів'я корів в Україні у 2010–2016 роках подано на рис. 1.

Така динаміка пов'язана з тим, що більшість підприємств молочної галузі через брак фінансових, матеріальних, трудових ресурсів віддає перевагу не замкнутому циклу виробництва з повним забезпеченням своєї діяльності молочною сировиною, а купівлі молока в господарствах. Це спричиняє наявність постійного сировинного ризику, особливо в зимовий період. Крім того, віддаючи перевагу придбанню молока в населення, підприємства молочної галузі зіштовхуються з таким ризиком, як якість та екологічність продукції, адже з метою максимізації прибутку домашні господарства часто продають неякісну продукцію, використовуючи різноманітні домішки для більш тривалого зберігання молока, добавки до кормів тощо.

Якщо простежити річну динаміку, то слід відзначити, що обсяги молока, які надходять на переробку, останнім часом мають динаміку зменшення: в 2016 році на переробку надійшли 10 381,5 тис. т молока, тоді як у 2015 році – 10 615,4 тис. т [2].

Незважаючи на зниження закупівельних цін, як видно з рис. 3, спостерігається

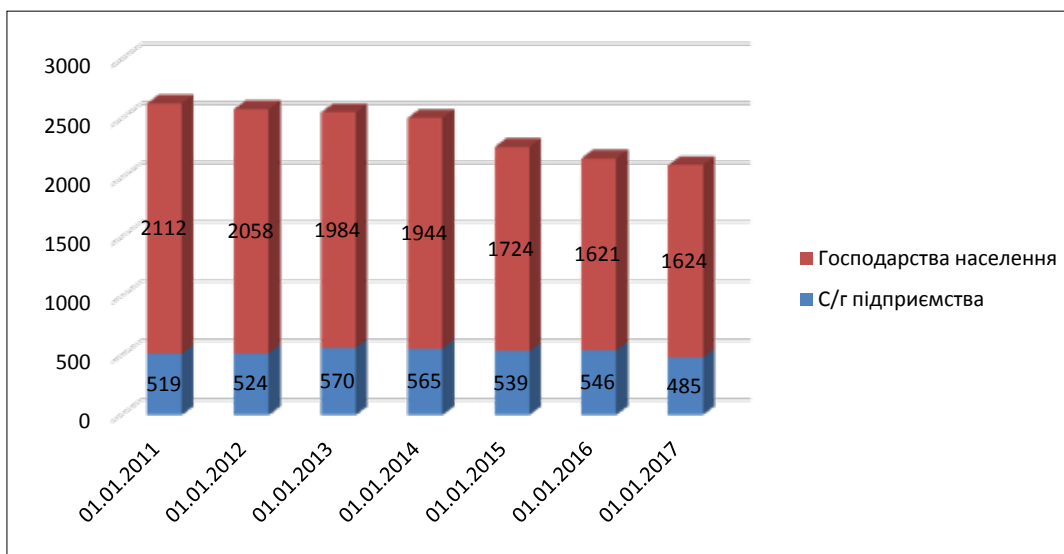

Рис. 1. Динаміка поголів'я корів в Україні у 2011–2017 роках, тис. голів
(складено за даними [1])

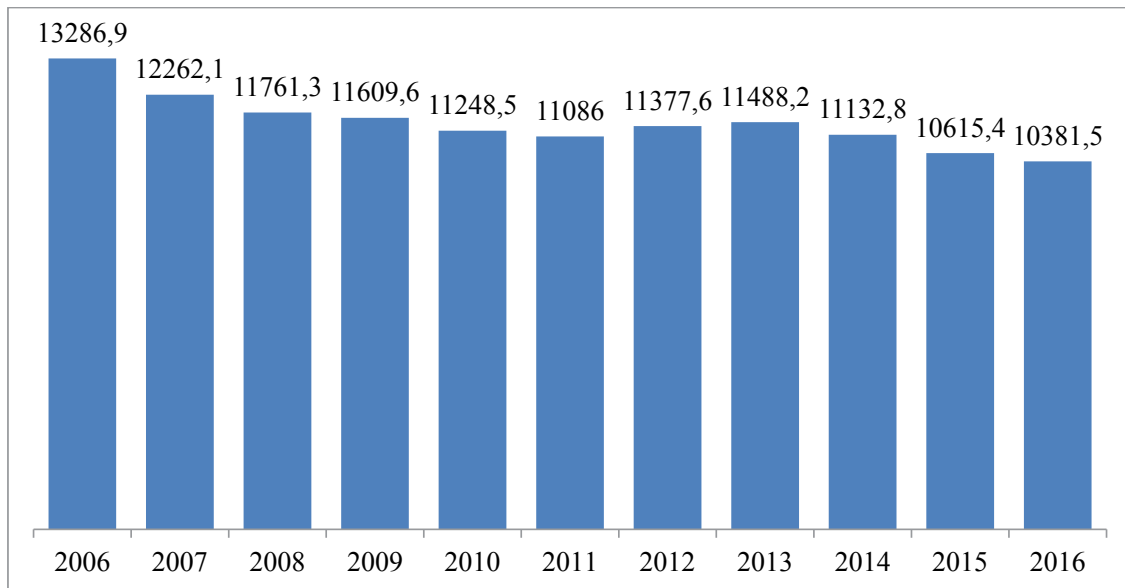

Рис. 2. Динаміка виробництва молока вітчизняними підприємствами, тис. т
(складено за даними [2])

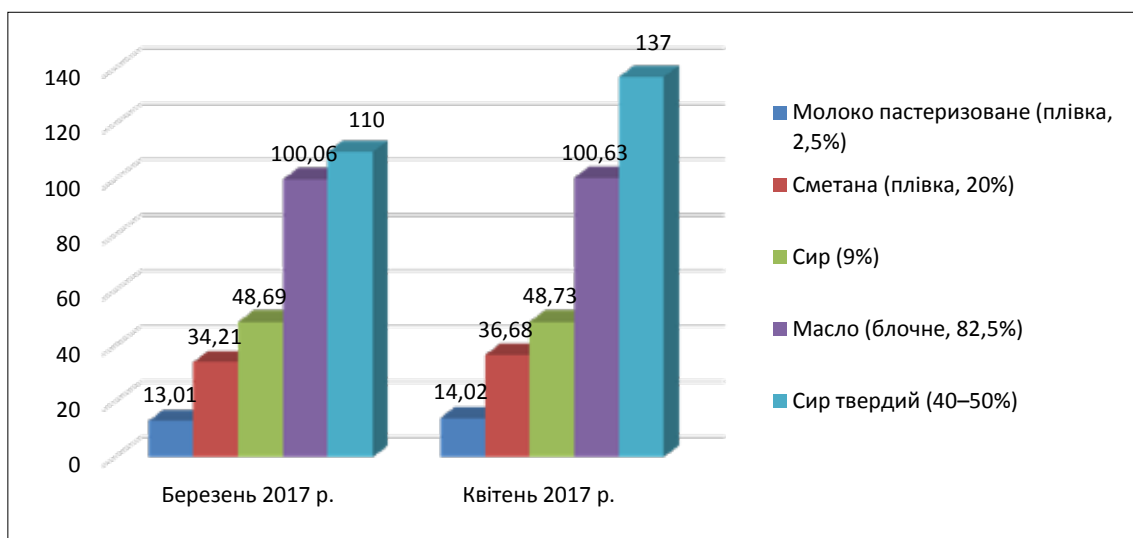

Рис. 3. Внутрішні оптові ціни на молокопродукти в березні-квітні 2017 року, грн./кг [3]

незначне зростання цін на готову молочну продукцію.

Така динаміка пов'язана зі зростанням витрат на енергетичні ресурси. Більшість підприємств молочної галузі не має можливості встановити сучасне енергоефективне обладнання, яке б сприяло зниженню собівартості без втрати якості продукції.

Водночас протягом останніх трьох років спостерігається позитивне зростання рентабельності виробництва молока: якщо в 2006 році сільськогосподарські підприємства отримували збитки, то з 2007 року виробництво молока стало прибутковим.

Виробництво та переробка молока відбуваються в кожній області країни. Згідно з даними Державної служби статистики України найбільше вироблено молока у січні-травні 2017 року в усіх категоріях господарств Вінницької та Полтавської областей (327,3 та 309,8 тис. т відповідно), а найменше – в Луганській, Донецькій, Чернівецькій та Запорізькій областях (46,1; 77,5; 95,6 та 103,1 тис. т відповідно) (рис. 5).

Ринок молока та молочних продуктів здебільшого представлений більш ніж 300 підприємствами, майже 80% ринку контролюють 50 заводів, значна частина яких входить до

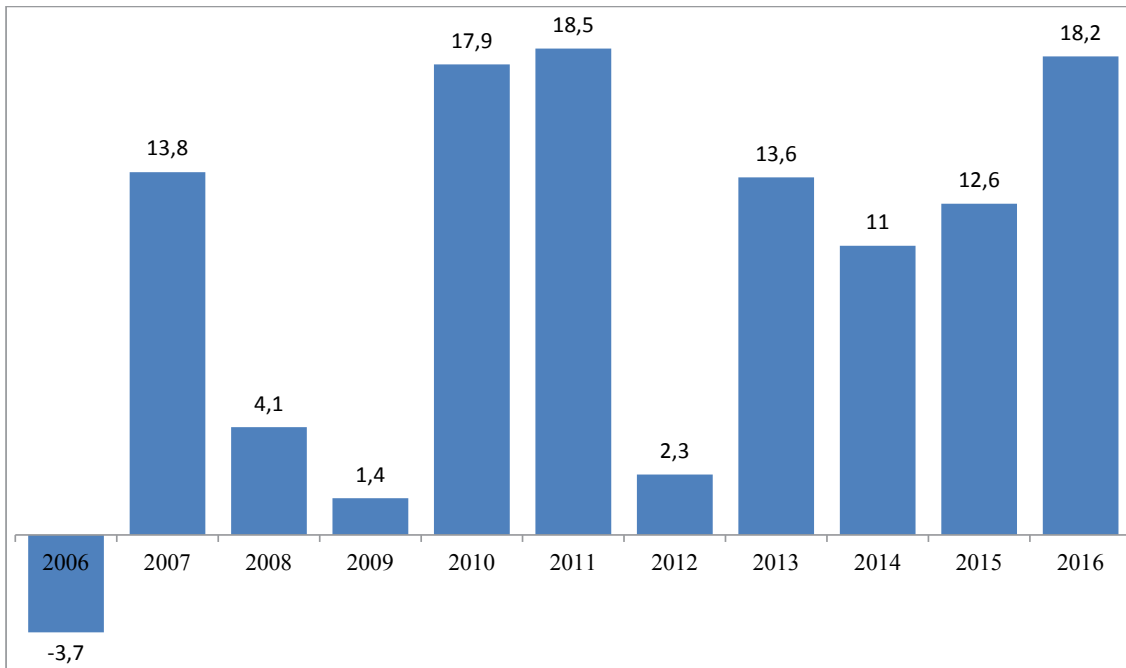

Рис. 4. Динаміка рентабельності виробництва молока вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами
(складено за даними [2])

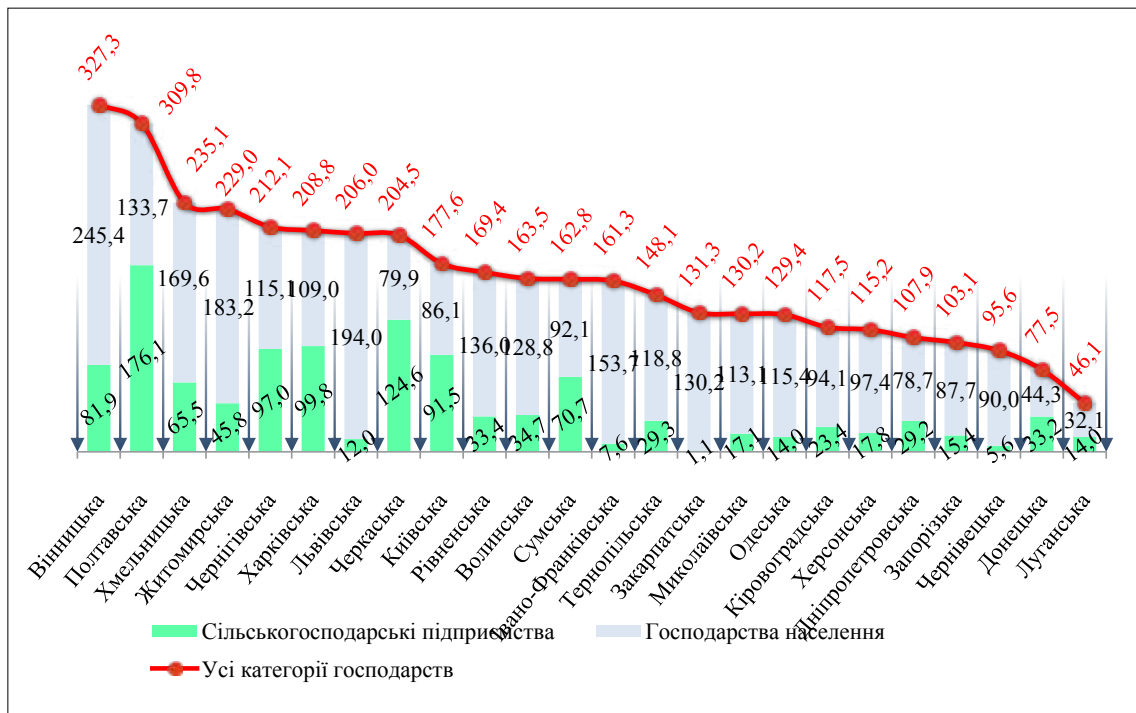

Рис. 5. Виробництво молока в Україні у січні-травні 2017 року, тис. т [2]

складу великих холдингів. У Вінницькій області діють 23 молочні заводи. На їх частку приходить близько 30% загальноукраїнського обсягу виробництва молочних продуктів. Найбільшими виробниками молочної продукції у Вінницькій області є молочна компанія «Люст-

дорф», ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»», Тульчинський маслосирзавод, ПрАТ «Літинський молочний завод», які використовують більше 60% сировинних ресурсів області.

ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен» є динамічним підприємством, незмінною спе-

ціалізацією якого є виробництво та реалізація молочної продукції. Основними видами продукції, що виробляє підприємство, є жир молочний, масло солодковершкове, молоко сухе знежирене, молоко сухе незбиране, продукт згущений «МОЛС».

Основними постачальниками молока є сільськогосподарські підприємства та населення Бершадського, Вінницького, Козятинського, Калинівського, Літинського, Крижопільського, Тульчинського, Теплицького, Тростянецького, Ямпільського районів Вінницької області. Ціни на сировину мають динаміку до зростання та визначаються з огляду на рівень цін, які складаються на ринку. На ринку сировини існує жорстка конкуренція між переробними підприємствами, що призводить до постійного зростання ціни на сировину. Крім того, найвищі ціни на сировину спостерігаються в зимовий період, найнижчі – в період масового виробництва молока влітку. Сезонність збору молока теж суттєво впливає на техпроцес виробництва продукції Товариства.

Основним ринком збуту для продукції, що виробляє підприємство, є український ринок. Експорт продукції здійснюється в Японію, Ізраїль, Мексику, Казахстан, Туреччину, Молдову, Грузію, Єгипет, Бангладеш. Серед методик оцінки ризику реалізації стратегії розвитку найпопулярнішим є аналітичний метод оцінки ризику, який передбачає використання традиційних показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства.

Аналіз літературних джерел [3–8] показав, що основними ризиками стратегії для підприємств молочної галузі є ресурсний ризик, ризики, пов'язані із технологією, та фінансові ризики, а саме ризики ліквідності, прибутковості та ймовірності банкрутства. Окремим складним питанням, яке впливає на стратегію розвитку, є інвестиційна складова та недоступність кредитів [9]. В сучасних умовах виживають ті підприємства, які впроваджують нововведення, проте останні потребують здебільшого значних інвестицій.

Оцінювання впливу ризику ліквідності на стратегію розвитку ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»» (табл. 1) показало, що цей ризик суттєво впливає на підприємство.

Агресивна політика формування активів спричинила низький рівень ліквідності підприємства, адже на кінець 2014–2016 років коефіцієнт покриття знаходився в межах 0,72–0,45, що є досить низьким значенням. Коефіцієнт швидкої ліквідності впродовж аналогічного періоду становив 0,61–0,39. При цьому найкращі значення ці показники мали в 2014 році. Суттєве погіршення фінансового стану пов'язано з втратою частини зовнішнього ринку у зв'язку з діями Російської Федерації. Досить негативним фактором є й відсутність чистого оборотного капіталу.

З рис. 6 видно, що суттєво на реалізацію стратегії розвитку на підприємстві впливає й ризик втрати прибутку, оскільки фінансові результати мають нестабільну динаміку розвитку. Більше того, в 2015 році підприємство отримало збитки.

Суттєвим для підприємства є й ризик втрати фінансової стійкості, оскільки, крім наявності проблем із формуванням прибутку, підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування та, як видно з рис. 7, відчуває нестачу власного оборотного капіталу.

Таким чином, основними ризиками стратегії розвитку ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»» є такі:

- велика залежність від зменшення сировинної зони;
- низька якість сировини;
- висока собівартість продукції;
- зростання цін на сировину і матеріали та енергоносії;
- коливання курсу валюти;
- ризик втрати прибутку;
- низький рівень фінансової стійкості та ліквідності.

Усі ці ризики постійно впливають на реалізацію стратегії розвитку, перешкоджаючи її ефективній реалізації. З такими ж пробле-

Таблиця 1

**Аналіз фінансового ризику ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»»
за показниками ліквідності за 2014–2016 роки**

Показники	Значення			Темп приросту, %	
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2016/2015	2016/2014
Коефіцієнт покриття (поточної, загальної ліквідності)	0,72	0,38	0,45	-37,30	18,51
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності	0,61	0,39	0,52	-15,72	31,30
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,10	0,20	2895,05	98,89
Чистий оборотний капітал	-404 396	-326 580	-244 937	81 643	159 459

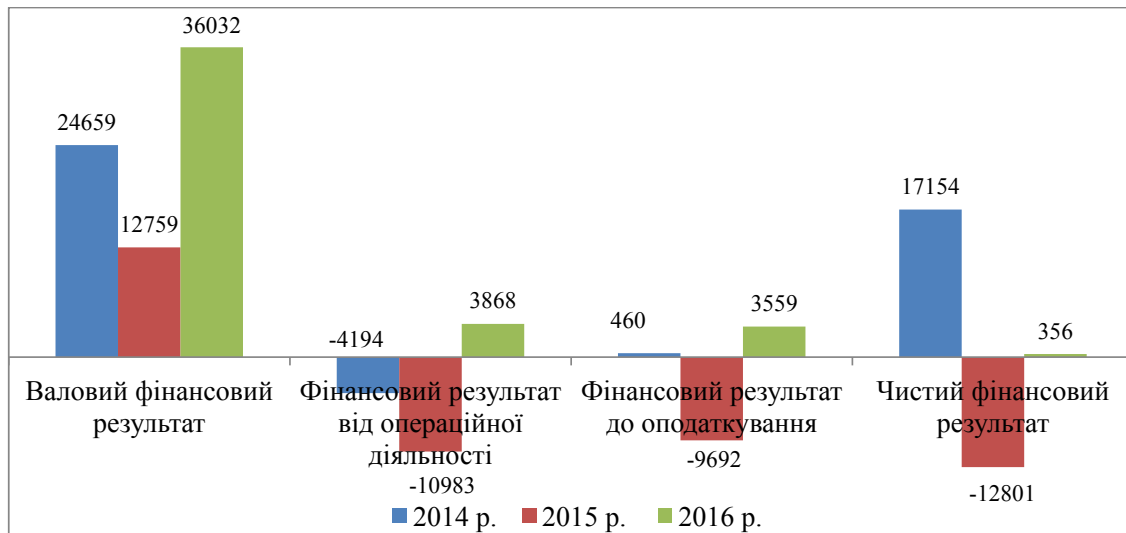

Рис. 6. Динаміка фінансових результатів ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»» за 2014–2016 роки, тис. грн.

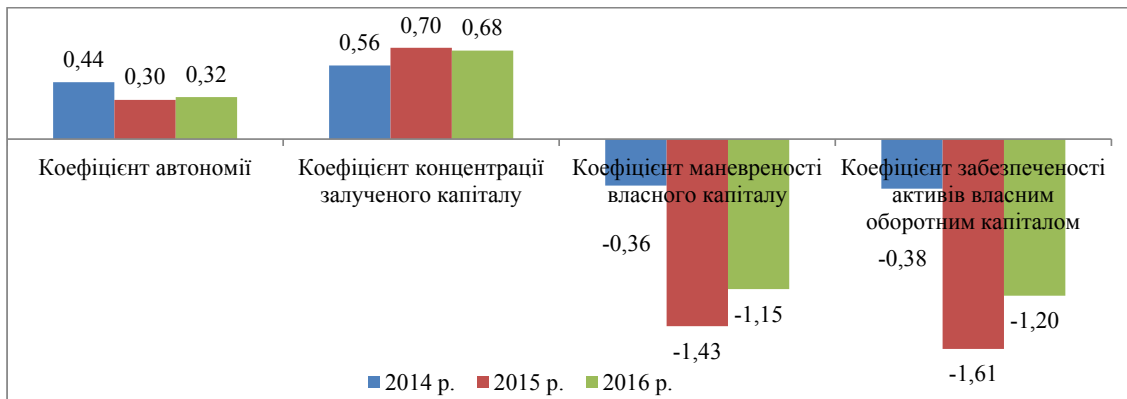

Рис. 7. Динаміка показників, які характеризують фінансову стійкість ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»» за 2014–2016 роки

мами зіштовхуються й інші молокопереробні підприємства. Вирішенням цих проблем можуть стати:

- співпраця із фермерськими господарствами;
- впровадження політики енергозбереження;
- пошук резервів зниження собівартості;
- забезпечення необхідного рівня ліквідності шляхом більш ефективного використання ресурсів підприємств;
- стандартизація продукції за міжнародними стандартами;
- пошук нових ринків реалізації продукції, перш за все зовнішніх;
- активне впровадження інновацій в усіх їх формах;
- використання сучасних технологій, зокрема мережі Інтернет, для покращення збутової політики;

– постійний моніторинг ризиків, які здатні впливати на стратегію розвитку.

Висновки з цього дослідження. Аналіз фінансових ризиків ПАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»» показав те, що на реалізацію стратегії розвитку підприємства впливає значна кількість ризиків різного характеру.

Стратегія розвитку підприємства в ринковій економіці пов'язана з різноманітними підприємницькими ризиками, що генеруються як внутрішніми умовами функціонування, так і зовнішнім середовищем. У зв'язку з цим сформовано напрями зниження впливу ризику стратегії розвитку підприємств молочної галузі.

Визначено, що на підприємствах доцільно здійснювати моніторинг ризиків та за потреби здійснювати коригування тактичних цілей для успішної реалізації стратегії підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єпіфанова І.Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах / І.Ю. Єпіфанова, М.Ю. Дзюбка // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечнікова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 2 (55). – С. 99–103.
2. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Керанчук Т.Л. Молочна галузь України: перспективи і проблеми розвитку / Т.Л. Керанчук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – Вип. 3 (08). – С. 133–136. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/25.pdf.
4. Лопатовський В.Г. Організація процесу управління ризиками на вітчизняних підприємствах / В.Г. Лопатовський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 4. – Т. 3. – С. 184–188.
5. Останкова Л.А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками : [навч. посіб.] / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
6. Джеджула В.В. Економічна сутність інтегральної інвестиційної привабливості енергозберезувальних заходів / В.В. Джеджула // Економічний часопис ХХІ. – 2013. – № 7–8. – С. 90–93.
7. Войнаренко М.П. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : [монографія] / М.П. Войнаренко, І.Ю. Єпіфанова. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 188 с.
8. Лук'янова В.В. Діагностика економічної безпеки підприємства : [монографія] / В.В. Лук'янова, Ю.В. Шутяк. – Хмельницький : ХНУ, 2014. – 165 с.
9. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств / [В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, О.Г. Цвик] // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 4. – С. 5–8.